

Прибувши в 1594 р. до Острога, *К. Лука-ріс* викликав зі Львова Д. для вдосконалення знання грецької мови. В Острозі Д. бував також у 1595 та 1596 роках.

У жовтні 1595 р. працював у львівського єпископа Г. Балабана та викладав грецьку мову в братській школі. У конфлікті між Г. Балабаном та Львівським ставропігійним братством підтримав єпископа, у зв'язку з чим у 1601 р. був виключений із братства. Але наприкінці того ж року був там відновлений. Існує думка, що Д., перебуваючи в Острозі, писав вірші, які не збереглися. Натомість у виданій Львівським братством “Книзі о священстві” Іоана Золотоустого (30.07.1614) вміщено його вірш-панегірик (підписаний Г. Д.) “До вельможного пана Олександра Балабана”. Вважають, що йому належить і вірш “На Златоустого” з цієї ж публікації.

Коли друкарня Г. Балабана була придбана Києво-Печерською лаврою, Д. переїхав до Києва (не пізніше 1616 р.), працював перекладачем та викладачем грецької мови у лаврській школі. Існує гіпотеза, що Д. виступав під псевдонімом “*Клірик Острозький*”. Д. переклав з грецької “Книгу о священстві” та “Бесіди на діяння святих апостолів” Іоана Золотоустого (надрукована 24.03.1624 р. у лаврській друкарні).

Твори.: Українська поезія XVII століття (перша половина). Антологія / Упоряд., вступ. стаття та примітки В. В. Яременко. – Київ, 1988. – С. 58-59 (вступ. стаття), 59-60 (публ.).

Література: Атаманенко А. Гаврило Дорофейович (Дорофеєвич) // Острозькі просвітники XVI-XX ст. – Острог, 2000. – С. 108-113; Ісаєвич Я. Д. Острожская типография и ее роль в межсловянских культурных связях (послефедоровский период) // Федоровские чтения. 1978. – Москва, 1981. – С. 39; Коляда Г. Я. Гаврило Дорофеевич, український літератор XVII ст. // Радянське літературознавство. – Київ, 1958. – № 3. – С. 49-59; Матеріали до історії Острозької академії (1576-1636): Бібліограф. довідник / Упор. І. З. Мицько. – Київ, 1990. – С. 23-24; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 88-89;

Українські письменники. Біо-бібліографічний словник: у 5-ти томах. – Київ, 1960. – Т. 1: Давня українська література (XI-XVIII ст. ст.) / Уклад Л. Є. Махновець. – С. 306-307; Харлампович К. Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви. – Казань, 1898. – С. 387-390.

Алла Атаманенко

Дубенський релігійно-культурний осередок

Розташовувався в м. Дубні, резиденції князя К.-В. Острозького. Не був формалізований, активною релігійною діяльністю займалися ченці розташованих на островах Спаського (Преображенського) та Воздвиженського (Чеснохрестського) монастирів, клірики міських церков. На князівському дворі 1584 р. відбувся з'їзд православних богословів України та Білорусі для вирішення актуальних ідеологічних питань. Спаський ігумен Василій та “Костянтин Остропольський, протопоп Дубенський, настоятель Воскресенської церкви” брали участь у Берестейському антикатолицькому соборі 1596 року. Через три роки на спільній з'їзд протестантів та православних до Вільна поїхала делегація православних теологів у складі Луки Білгородського, дубенського ігумена Ісаака та дубенського архідиякона Гедеона.

В осередку перебували книжники та письменники. Іов Желізо (*? – †28.10.1651, Почаїв), відомий згодом український анахорет, у Воздвиженському монастирі переписував книжки (зберігались там ще в другій половині XVII ст.). У ньому ж ігуменствував еромонах *Віталій*, перекладач із грецької та латинської мов, автор “*Діоптри*”. Перебував тут і відомий полеміст *Іоан Вишенський*.

Якік сідо того Декрету нижній міністерський після.

Niceforus великий Патріарх і предмісий справа великої Церкви Патріаршого Трону Константинопольського/декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Cyrillus Патріарх і намісник Патріаршого Трону Александрийського/декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Lukas Метрополіт Белградський Патріаршого Трону Константинопольського/декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Hedon Епископ Львівський / Заліцький / і Каменецький Патріаршого Трону Константинопольського/декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Michał Kopystenski / Епископ Прзemyський / і Сamborski Патріаршого Трону Константинопольського/декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Makary Archimendryta / Монастирська Симона Петра / і світлі гори / за розказаним величного Pavlyā / Епископа Venackiego Патріаршого Трону Константинопольського для трудності іого / декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані.

Mateusz Archimendryta / Монастирська Є. Pantaleymona / і світлі гори за розказаним величного Amfilochya / Епископа Munkackiego / Патріаршого Трону Константинопольського / для трудності іого декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані.

Niceforus Archimendryta Rijowski / декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Zenadyus Archimendryta Dermanski / декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Jlaryon Archimendryta / Supraski / декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Elizeusz Archimendryta / Piniski / декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Bazyli Archimendryta Dubenski / декрети їх відповідно з світлим Синодом подписані сія.

Tymoteusz Archimendryta Dorothebuski / подписані сія.

Michał Archimendryta Liovrybowski / подписані сія.

Головним був Спаський монастир, до чого спричинилася певна суб'єктивна обставина. *К.-В. Острозький*, особливо вішановуючи Чотиридесятницю, щороку її перший день проводив у цьому монастиреві в молитві, переодягнувшись у чернечий одяг. У джерелах згадуються ігумени Йосиф (1572) та Антоній (1585), ієромонах Авин (1588). У 1592 р. монастир був перетворений в спільножительну (зі суворими правилами співжиття, спільним майном), що значно підвищило його вагу в українській церкві. Реформи здійснив ігумен, старець Василій, згодом іменований архімандритом; був на цьому становищі принаймні до 1602 року. Іларіон Масальський, перед тим архімандрит білоруського Супрасльського монастиря, 1603 р. фігурує як “архімандрит монастиря св. Спаса”. Після Пасхи він 1605 р. виїхав до Вільна. Ієросхимонах Варсонуфрій Вільневець вже перед 1599 р. перебував при *К.-В. Острозькому*; після Василія став ігуменом Спаського монастиря, тут же отримав сан архімандрита. У 1607 р. він вже перебрався до Віленського братства. Протягом 1606-1622 рр. у Спаському монастиреві жив софійський митрополит Неофіт. Ігумен, вихованець *Іова Княгиницького* Антоній Рудницький 1624 р. ввів тут нові чернечі правила.

У Воздвиженському монастирі, судячи зі збережених даних, концентрувалися найосвіченіші ченці. Під 1582-1583 рр. згадується ігумен Василь, можливо, пізніший ігумен Спаський. У монастирі став ченцем майбутній православний письменник *Іоан Вишенський*, який пізніше підтримував із ним контакти: відвідуючи Україну 1605 р., він подарував обителі книгу Василія Великого “*O постничестві*” (Острог, 1594). Від 6.07.1603 р. і десь до 21.09.1607 р. ігуменом тут служив ієродиякон *Віталій*, відомий своїм твором “*Діоптра*”, створеним наприкінці 1604 – на початку 1605 року. Згідно з житієм *Іова Желіза*, останній був тут ігуменом 20 років. Можливо, він фігурує в документах як

“Ісаак, ігумен дубенський” (1599) та “Ісая, архімандрит дубенський” (1602). 4.09.1623 р. в монастирі згадується *Кипріан*, можливо, тотожний відомому перекладачеві, якого, разом з *Іоаном Вишенським*, українці в 1621 р. просили повернутися з Афона.

В.-В. Острозький ставив управителями монастирського маєтку світських осіб. У 1598 р. призначив “в справах церковних... відомого і уміентного” Гліба, свого підскарбія. Можливо, саме йому направив лист олександристського патріарха Мелетія Пігаса, у якому вихваляв стійкість у вірі адресата. Близько 1602 р. керував маєтком також добре обізнаний у релігійних питаннях шляхтич Олександр Путятицький (у 1620-х рр. управитель Спаського монастиря).

Інтенсивні релігійні та культурні зв’язки Дубно мало із Львівським ставропігійним братством, його Святоонуфріївським монастирем, єпископським Святоуспенським унівським монастирем на Львівщині, віленськими міщенами-білорусами. Контакти з українцями Закарпаття, правдоподібно, налагодив у першому двадцятилітті XVII ст. мукачівський єпископ Сергій Тисмянський, “прономій єпископії Острожской и Дубенской”. Контакти з іноземними православними монастирськими та єпископськими осередками могли нав’язуватися під час відвідування їх представниками двору князя *К.-В. Острозького*.

Література: Досифей, ієром. Житіє блаженого отца нашого Іова Желіза // Гора Почаївська. – Попчів, 1742. – Арк. [мє-на]; Колосова В. Автограф Ивана Вишенского // Федоровские чтения. 1978. – Москва, 1981. – С. 128-132; Малышевский И. Александрийский патриарх Мелетий Пигас и его участие в делах русской церкви. Приложения. – Киев, 1872. – Т. 2. – С. 68-70; Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 45-46, 81, 82, 85, 87, 93, 98, 101, 106, 108, 111; Janczynski R. Collectanea... // Польська Республіка. – Б-ка Оссолінських у Вроцлаві. – № 627/І. – Арк. 242-243.

Ігор Мицько